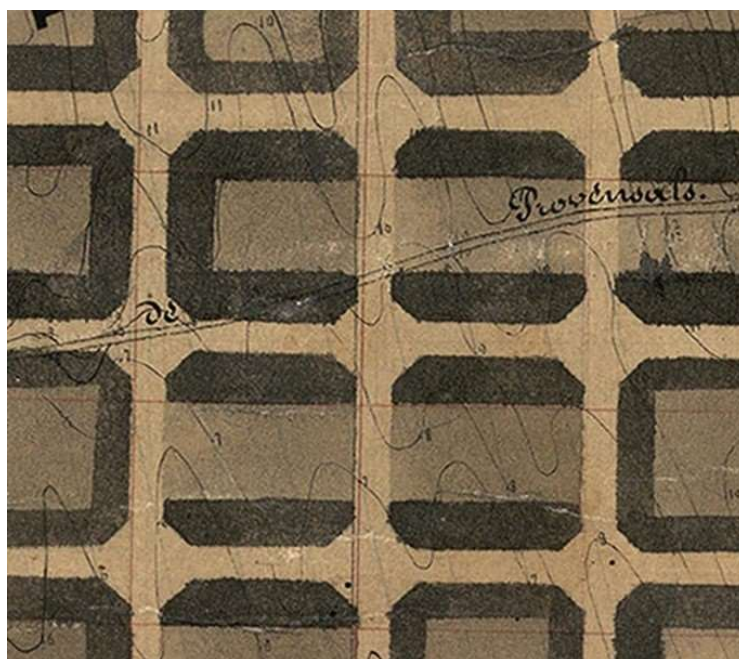

rutes culturals per Barcelona

Sou lliure de compartir, copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format amb els termes següents. **Reconeixement** – Heu de reconèixer l'autoria de manera apropiada, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si heu fet algun canvi. Podeu fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que suggereixi que el llicenciador us dona suport o patrocina l'ús que en feu. **No comercial** – No podeu utilitzar el material per a finalitats comercials. **Sense obra derivada** – Si remescleu, transformeu o creeu a material, no podeu difondre el material modificat.

Pere Cowley Capella
perecowley@gmail.com
Barcelona, 2021

Ciutat Vella

Una mica d'història

La Barcelona romana

Una bona ruta per conèixer els orígens de la ciutat. Ens farem moltes preguntes. D'on ve el nom de la ciutat? O què en queda de la Barcelona romana, més enllà de les columnes i les ruïnes? Sabrem com eren els barcelonins de fa dos mil anys i, amb sort, descobrirem que no eren ben bé com ens esperàvem. I, per acabar, descobrirem alguns vestigis amagats i desconeguts, i és que tots els camins van a Roma!

La Barcelona medieval

S'ha dit sovint que l'edat mitjana va ser una època fosca. En aquesta ruta descobrirem si realment va ser així. Coneixerem com durant l'edat mitjana la petita *Barcino* romana es va convertir en una de les grans capitals del Mediterrani i parlarem de com pensaven, menjaven, com vivien els barcelonins de fa mil anys.

Una finestra a la Barcelona del Barroc

En aquesta ruta pels barris de la Ribera i Santa Caterina coneixerem la Barcelona del segle XVII a través de la vida d'un menestral. Durant 40 anys Miquel Parets, un artesà i veí de Santa Caterina, va escriure un diari que ens ajudarà a descobrir com era la Barcelona de fa quatre-cents anys.

Indianes i il·lustrats. La Barcelona industriosa del segle XVIII

Som al 12 de setembre de 1714. Fa vint-i-quatre hores que ha acabat el setge a la ciutat i que segles més tard es farà famós. Com canviarà la ciutat als propers anys? Com serà la ciutat d'aquí a cent anys? No sabem si algun barceloní deuria fer-se aquestes preguntes. En tot cas, intentarem respondre-les i conèixer la sorprenent i desconeguda Barcelona del segle XVIII.

Les Rambles

Les Rambles son el passeig més emblemàtic de Barcelona. Concentren una infinitat d'històries, de vestigis, de relats sobre la ciutat. En aquesta ruta recorrerem aquesta antiga riera i antiga muralla, mercat, passeig de teatres i cafès, bars i discoteques, òperes i tavernes, manifestacions i palaus. Ho farem, però, amb una mirada crítica, parlant del passat per entendre'n el present i el futur.

Del Born a la Ciutadella

Al setembre de 1868 esclatava la Gloriosa Revolució. La reina Isabel fugí a França i es formà un nou govern provisional i progressista. Fou gràcies a aquella revolució que, finalment, Barcelona va poder enderrocar l'odiada Ciutadella. En aquesta ruta ens passejarem per la nova urbanització que va sorgir d'aquell enderroc: el mercat del Born,

els porxos d'en Fontserè i, sobretot, el Parc de la Ciutadella. Les seves plantes, monuments, escultures i pavellons ens expliquen una història de la ciutat.

La Barceloneta

Al 1449 el Consell de Cent decideix construir un moll, transportant grans blocs de pedra de Montjuïc, per mar, fins a la platja. Tomàs Alemany, actor, va proposar fer servir les grues que utilitzava pels canvis d'escenaris a les obres de teatre. És gràcies a aquest moll que es formarà una nova península a on, tres segles després, s'hi construirà el barri de la Barceloneta. En la ruta, farem un recorregut cronològic pels tres-cents anys d'història del barri, per acabar al carrer dels Pescadors, recordant un dels seus fills il·lustres, Hilari Salvador, l'últim alcalde de la Barcelona republicana durant la guerra civil.

Les rutes temàtiques

L'arquitectura del poder

En aquesta ruta recorrerem el centre de la ciutat cercant i explicant com son i com han anat canviant i què s'assemblen els edificis més importants a Barcelona des de l'edat mitjana fins al segle XIX: les seus de les institucions, els palaus benestants, els àtics de luxe, les places i els grans monuments.

Pagesos al Raval

Al centre de la ciutat, al costat de les Rambles hi podem trobar rastres i vestigis del que va ser un territori de camps i horts, el Raval. Qui eren aquests pagesos i hortolans i què en queda? Com van viure la transformació del barri en una de les zones més densament poblades de Barcelona?

Una història del moviment a través del Raval

Cooperatives, sindicats i escoles laiques, ateneus i fàbriques, vagues i locauts, luddites, republicans federals i anarquistes. Durant un segle, de 1835 a 1936, el Raval va ser un dels centres més importants del moviment obrer a la ciutat. En aquesta ruta seguirem el fil d'algunes de les persones que hi van formar part i alguns dels espais en que es va viure i coure la Rosa de Foc.

La diversitat religiosa i cultural al Raval

En aquesta ruta coneixerem algunes de les minories religioses que viuen i es troben al Raval. En un sol carrer hi podem trobar un temple sikh, un oratori islàmic i una església catòlica i, tombant cap al carrer del costat, un centre pentecostal i una església evangèlica. Com viuen aquestes minories en una ciutat com Barcelona, en un barri com el Raval.

Les rutes literàries

El Raval. Escenari de novel·la negra

Han estat molts els escriptors i escriptors que han situat al Raval l'escenari de les seves novel·les negres, des de Ledesma a Rafael Tasis i Vázquez Montalbán. Durant la ruta recorrem el carrers del barri i llegirem els relats d'alguns dels crims que hi succeït, tant en les pàgines de les novel·les com en la realitat, sovint esbiaixada, dels diaris.

Nosotros, los malditos. La contracultura a Barcelona (1974-2006)

A partir del títol del llibre de Pau Malvido, *Nosotros, los malditos* (1976), explicarem una part de la història de la contracultura barcelonina. Des del moviment hippy dels anys 1970, el punk dels anys 1980 al moviment okupa dels anys 1990. Durant la ruta llegirem alguns dels seus textos i escoltant algunes de les cançons i grups més emblemàtics que ens donaran una altra imatge de la ciutat en ple procés de transformació.

El carrer Burgués, l'any 1908, poc abans del seu enderroc per l'obertura de la Via Laietana.

Eixample

Una passejada amb Cerdà per la Dreta de l'Eixample

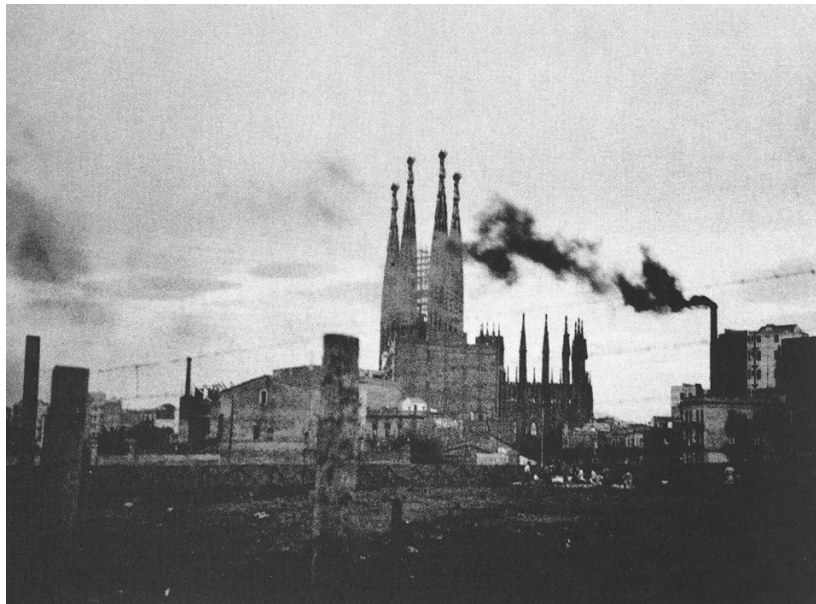
En aquesta ruta parlarem de com es va concebre l'Eixample i com va ser que el dissenyés un enginyer -i no un arquitecte- i socialista utòpic com Ildefons Cerdà. El seu pla, revolucionari, va topiar amb tota mena de resistències, però es va saber adaptar als canvis socials i a les diferents èpoques.

La Taverna del Ninot. Una història de l'Eixample Esquerra

Com i quan es va començar a construir l'Eixample Esquerra? Qui va pavimentar els seus carrers? Qui hi va anar a viure quan molts carrers encara eren camps? Tenien aigua corrent? Hi havia masies a l'Eixample? En aquesta ruta intentarem trobar respostes a aquestes i moltes altres preguntes.

El poblet de la Sagrada Família

Pot semblar que la història del barri de la Sagrada Família va començar amb la construcció del temple d'Antoni Gaudí. Però no és ben bé així. En aquesta ruta coneixerem els orígens del barri a principis del segle XIX i com, al voltant de la basílica s'hi amaguen molts altres edificis i moltes altres històries interessants.

L'entorn de la Sagrada Família, l'any 1931, envoltada de fàbriques, camps i masies.

Sant Andreu

Quinze Cèntims

15 cèntims poden ser una petita fortuna. Tant és així que un indret de la ciutat en porta el nom: Els Quinze. En aquesta ruta traçarem la història dels barris de Navas, els Indians, Congrés i Torre Llobeta, quatre barris sorgits als marges de la Barcelona de finals del segle XIX i la primera meitat del segle XX que ens expliquen quatre relats diferents dels seus orígens.

Sant Andreu. En Tissó i en Baliarda

Aquesta ruta proposa un recorregut històric pel nucli antic de Sant Andreu, des del seu origen a l'edat mitjana fins a la dècada de 1930. Pel camí coneixerem la història de les revoltes contra les quintes, al segle XIX, de les seves fàbriques. Durant la ruta, apareixeran dos personatges que van conviure al Sant Andreu de la primera meitat del segle XIX: Narcís Saladrigas i Francesc Baliarda. El primer era un ric pagès i propietari i el segon un menestral que acabar sent bandoler.

Gràcia

De frares i obreres, menestrals i terratinents. Una història de Gràcia

En aquesta ruta ens oblidarem de la Gràcia bohèmia. Passarem de llarg de la Gràcia modernista, de moda. Parlarem de la Gràcia polsegosa, obrera, rural, que encara no guarnia els seus carrers a l'agost. La festa major es limitava a un ball a l'era d'una masia, una missa i al joc de la cucanya. D'una vila de traginers i comerciants gitanos, de dones que construïen barricades per enfrontar-se a l'exèrcit i al govern.

Gràcia protesta!

En aquest itinerari parlarem d'algunes de les revoltes i manifestacions que han marcat la història de la vila de Gràcia. Des de les protestes d'uns monjos franciscans un estiu de fa més de dos-cents anys als llençols amb la paraula "No" que penjaven dels balcons de Gràcia a la primavera de l'any 1976. I és que les formes de protestar han anat canviant al llarg del temps. A més de canviar el dia a dia de les graciencques i dels graciencs, les protestes sovint també han acabat transformant la fesomia de tot el barri.

Autopistes urbanes

Aquesta ruta recorre el tram central de la Ronda del Mig o Primer Cinturó de Ronda, que es va construir entre les dècades de 1950 i 1970. Quina relació van tenir i tenen els barris del voltant amb la via ràpida, com van reaccionar els moviments veïnals des dels anys 1970 i quina gestió n'han fet els ajuntaments democràtics?

Natura, novetat i negoci: el Park Güell. **Novetat 2021**

Els dies festius de finals del segle XIX els obrers i menestrals pujaven a la Muntanya Pelada a fer festa, beure i menjar. És aquí que Eusebi Güell i Antoni Gaudí projecten un park exclusiu, per a clients benestants. El negoci no va funcionar però va permetre que el Park Güell es convertís en un parc públic. En aquesta ruta coneixerem la història singular del parc, des dels bancs amb trencadissos als vells garrofers, del ferro forjat a les festes que s'hi han celebrat.

Les grutes de Vallcarca

En aquesta ruta escoltarem, llegirem i coneixerem alguns dels artistes que van viure a Vallcarca, escriptors, pintors, músics, dibuixants. Per fer-ho haurem de recórrer les pujades dels seus carrers estrets, les seves escales, els seus camins, les seves grutes, els solars erms que son el resultat d'enderrocs i d'un procés d'especulació que encara afecta el barri.

La Riera de Vallcarca a principis del segle XX.

Horta-Guinardó

Guineus al Guinardó

En aquesta ruta sabrem com es va construir el barri, resseguint la història de quatre masies, benestants o humils, i de dos torrents. Al Guinardó la història urbana es confon amb el seu passat rural. Pel camí coneixerem alguns dels seus habitants, pastors i masovers, rics propietaris i promotors immobiliaris, obrers, artistes i periodistes.

Sant Genís dels Agudells. Maons, masies i monestirs

Fa dos segles, el poble de Sant Genís dels Agudells tenia ajuntament propi i estava format per un petit grup de masies, una església i la rectoria, horts i camps de secà, a la falda de la muntanya de Collserola. Avui, el poble s'amaga entre els blocs de pisos, cases d'autoconstrucció, un hospital, una universitat, etc. Present i passat es donen la mà i es confronten.

Horta. Tramvies i safarejos

Horta és un barri de contrastos, en que el passat rural i els vestigis dels jocs olímpics es donen la mà. Què en queda de les masies, dels famosos safarejos, de les rieres i torrents, del poble d'Horta? Com és el barri avui?

Els laberints de Montbau. **Novetat 2021**

En aquesta ruta recorrerem tres laberints. El primer fet de blocs de pisos, plànols i especulació immobiliària. El segon fet de palaus aristocràtics, repressió i memòria històrica. I l'últim fet de fonts i estanys, escultures i escuts, xiprers i parterres. Del polígon de Montbau al Laberint d'Horta provarem de no perdre el fil per la història, sovint laberíntica, de Barcelona.

Can Casals, al carrer d'Horta, a principis del segle XX.

Sarrià-Sant Gervasi

Sarrià: els blaus i els senyors

La història de Sarrià es pot explicar de moltes formes, a través dels seus escriptors i poetes, dels seus carrers i edificis, etc. En aquesta ruta l'explicarem a través de les classes socials que hi vivien abans que el poble s'annexionés a Barcelona, l'any 1921: els blaus i els senyors. Els blaus s'anomenaven així pel mono que portaven per anar a treball, que era de color blau, reivindicant així el seu caràcter obrer. A la ruta parlarem també de pagesos, monges i poetes (i pastissers), per intentar fer-nos una imatge del Sarrià de fa cent anys.

De Maragall a Vinyoli per la porta del servei

Amb l'ajuda de dos poetes, coneixerem la història de dos barris de la zona alta de la ciutat, Galvany i Tres Torres. Sabrem com és que es van convertir en barris benestants i com ha canviat la ciutat des dels versos de Maragall fins al de Vinyoli, tot llegint alguns dels seus poemes.

Vallvidrera, de masies i poetes

Al costat de l'antiga església de Santa Maria de Vallvidrera hi trobem una masia del segle XVIII, Can Sissí Vell, i una torre modernista, Can Sissí Nou. Els dos edificis son una imatge de la història d'aquesta vall de caràcter rural que, a finals del segle XIX es va convertir en lloc d'estiueig per a molts barcelonins. En coneixerem la història escoltant els versos d'alguns dels poetes que hi van viure i escriure.

Quatre famílies de Sant Gervasi

Durant segles Sant Gervasi de Cassoles fou un petit poble format per masies i torrents abruptes. Avui és un dels barris de la part alta de la ciutat. Com és que ha canviat tant? Ho explicarem a través de la història de quatre importants famílies que van col·laborar en la transformació del barri.

Un jardí interior, al carrer Bertran del barri del Putxet.

Sant Martí

Els orígens del Poblenou

Com era el Poblenou abans que s'hi construïssin les grans fàbriques tèxtils de mitjans del segle XIX? Fins al segle XVIII aquest indret de la ciutat havia estat una zona d'aiguamolls i prats de pastures. Poc a poc s'hi vana anar establint fabricants de teixits d'indianes, pagesos, hostalers i jornalers. A la ruta recorrerem el Poblenou buscant pistes sobre l'origen del barri en els seus edificis i passatges, en els noms dels carrers o en els detalls més insospitats.

Trenta passes per Sant Martí

En aquesta ruta descobrirem la història de Sant Martí i els orígens de tres dels seus barris: el Clot, Sant Martí de Provençals i la Sagrera. Tot passejant entre blocs de pisos, masies, donaré trenta passes -o més!- per la història del districte.

Del Poblenou industrial al Fòrum

Diagonal Mar i el Fòrum son un dels barris més nous de la ciutat i que més han canviat en les últimes dècades. A través d'imatges, vestigis, noms i històries recordarem el passat industrial del Poblenou per descobrir com va sorgir el nou barri de Diagonal Mar i els secrets que s'amaguen rere dels seus edificis llampants.

Passat i present del Rec comtal

En aquesta ruta recorrerem alguns dels barris de la ciutat per on va passar el Rec comtal, que, durant segles, va ser el motor per a artesans, bugaderes, pageses i pagesos de Sant Andreu, el Clot o la Ribera. Trepitjarem carrers que amaguen vestigis de l'antiga sèquia, però també horts i camins que ens recorden que el Rec no és només una història del passat.

El Rec comtal, al seu pas per Sant Andreu de Palomar a principis del segle XX.

Sants-Montjuïc

Baixant de la Font del Gat

En aquest itinerari descobrirem la història d'algunes de les fonts que hi havia a Montjuïc, al barri del Poblesec. Les fonts es van fer molt populars a la densa Barcelona segle XIX encara ofegada per les muralles i afectada per la mala qualitat de l'aigua. Anar a beure l'aigua de la muntanya era només un dels motius per als quals tants barcelonins pujaven a Montjuïc. A més de les fonts, al Montjuïc del segle XIX s'hi amagaven molts altres elements dels quals intentarem trobar algun vestigi.

Sants. Un barri de cooperatives i xemeneies.

Al carrer Premià, prop de la plaça d'Osca, l'antiga plaça del Mercat, hi trobem la seu de la cooperativa l'Empar Obrer. La cooperativa va tancar, per força, l'any 1939. Avui però hi tenen la seva seu noves cooperatives. En aquesta ruta parlarem del passat obrer de Sants però també del present, de les cooperatives, entitats, ateneus, que fan moure el barri.

Montjuïc: de les barraques de Can Valero als jocs olímpics

La construcció de l'Exposició Internacional del 1929 o de l'anella olímpica del 1992 van transformar la muntanya de Montjuïc. Però qui hi havia viscut, a la muntanya abans d'aquelles grans reformes? Què s'amaga darrere el Montjuïc olímpic? En aquesta ruta coneixerem alguns dels barris que van existir i existeixen al voltant de la muntanya als quals, sovint, la ciutat va donar l'esquena.

L'estadi Lluís Companys, des d'una de les últimes barraques de Montjuïc, a principis dels 1980.

Nou Barris

La Prosperitat fa 100 anys

L'any 2019 el barri de la Prosperitat, a Nou Barris, està de festa. Celebra el seu primer segle de vida. Un grup d'historiadors del barri han descobert que fou l'any 1919 que s'hi van començar a construir les primeres cases dins d'una projecte d'una cooperativa d'habitatges. Els primers habitants van anar a viure a un territori encara plenament rural, enmig d'hortos, carrers sense asfaltar, vinyes i torrents abruptes. 100 anys poden semblar pocs, però a la Prosperitat han estat anys intensos, de lluites veïnals i transformacions urbanes, festes majors i vagues.

9Barrios. La creació del districte de Nou Barris

El nom del districte de Nou Barris no ve de cap masia ni es troba en cap document medieval. *Nou Barris* és el resultat d'una lluita veïnal. Apareix per primera vegada com a títol d'una revista impresa amb ciclostil i de forma clandestina a la dècada de 1970. En aquesta ruta traçarem la seva història pels carrers d'alguns dels barris del districte i sabrem com és que el nom d'una revista clandestina va acabar donant nom a un nou districte.

El carrer Quarter de Simancas, al barri de Roquetes, als anys 1970.

Les Corts

Les Corts, un barri de contrastos

El barri de Les Corts acull grans equipaments, universitats, hospitals, blocs d'oficines, camps de futbol, centres comercials. Però, alhora, també conserva la memòria del poble que havia estat cent anys enrere, de les colònies obreres i de les fàbriques. Es tracta, per tant, d'un barri de forts contrastos, de places i carrers antics i grans avingudes modernes.

Pedralbes. Cultura, capital i càlcul

En aquesta ruta coneixerem un dels barris més benestants de la ciutat. Palauets, blocs de pisos dissenyats pels millors arquitectes, col·legis privats. Però també coneixerem alguns dels secrets amagats d'un barri sorprenent en molts aspectes.

L'Hospitalet

Una passejada per la història de l'Hospitalet

L'Hospitalet és la segona ciutat més gran de Catalunya i, tot i això, és un gran desconegut. En aquesta ruta descobrirem una part de la seva història: des del seu passat més recent, com a ciutat d'acollida per a milers de persones que emigraven en busca d'una vida millor, fins al seu passat més llunyà, quan l'Hospitalet era un petit poble al peu del camí ral que portava a Barcelona.

Bellvitge

Amb gairebé 30.000 habitants, el barri de Bellvitge és una ciutat dins d'una ciutat. Els seus setanta blocs de pisos van ser construïts en poc menys de dues dècades. En aquesta ruta ens passejarem pel barri, per saber com va ser construït; des de la fàbrica que produïa els materials de construcció fins a les dècades lluites veïnals que van fer-lo habitable, van aconseguir equipaments públics, espais verds i transport públic i que segueixen lluitant pel barri.

Les sèquies de la infanta. **Novetat 2021**

Entre els blocs d'oficines i els hotels de luxe de la Plaça Europa, les vies del tren i la Gran Via s'hi amaga un barri amb molta història: Santa Eulàlia. La ruta recorrerà el passat medieval, obrer, rural, industrial. Però, a més, ens convertirà en arqueòlegs urbans, en detectius per descobrir els últims vestigis d'una antiga sèquia que va transformar tota la ciutat.

Més enllà de Barcelona

De *Baetulo* a Badalona

Quan es fundà *Barcino*, la Barcelona romana, Badalona o *Baetulo* feia ja feia mig segle que existia. La ruta recorrerà el centre de la ciutat per parlar de l'origen i la història de la Badalona medieval, menestral, pescadora i industrial, per acabar, a les portes del segle XX, recordant la línia de tramvia que transportava els diccionaris del futur.

Un passeig pel Besòs. **Novetat 2021**

A la riba del Besòs s'hi troben una dotzena de barris i tres municipis diferents. Excursionistes i veïns passejant, llúdrigues i guatlles. Xemeneies immenses i masies senyoriales. Riuades i manifestacions. En resseguirem les històries, els vestigis, tot acompanyant al riu fins al mar.

Esplugues: carrers d'argila i lluita

En els seus poc més de 4km² hi viuen 40.000 habitants i, almenys, deu segles d'històries. En poc més de dues hores, podrem conèixer els orígens més antics i les lluites veïnals dels anys 1970, les barraques i les rajolereries, que aprofiten l'abundància d'argila a Esplugues.

Santa Coloma de Gramenet pel camí fondo

Les guies d'excursionistes de fa cent anys ens Santa Coloma com un petit poble bucòlic. Què en queda d'aquell antic poble? I com ha canviat per convertir-se en una gran ciutat? A la ruta recorrerem l'antic Torrent Fondo, que avui dona nom a un barri, per conèixer el seu passat i part del seu present.

De Mollet a Gallecs. Una passejada pels paisatges del Vallès

A la ruta coneixerem alguns dels paisatges del Vallès Oriental: la d'una ciutat, Mollet, la d'una de les últimes zones agrícoles que conserva la comarca, el paratge de Gallecs. Com era i com ha canviat el paisatge d'aquesta comarca?

Una passejada per Granollers

Intentarem l'impossible: resumir la història de la ciutat en una sola passejada. Ho farem explicant quatre històries de Granollers. Des de les seves antigues masies, a les seves xemeneies, des dels ateneus amb ritme de jazz i les biblioteques a les seves parets antigues, ferides per la guerra.